M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser. 827

Title: Tatva Muktāvali

827

827

तत्वमुक्तावली।

Tatvā-Muktāvali	Title
Pūrnānanda Kavi	Author
Chakravarti	Editor
	Year, Vols.
	Publisher
	Remarks

827

१

ॐ श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥ अनुगतजनपालः क्रूरभूपालकालस्तरुणतरतमालश्याम
लो नंदबाल वकुकिरणविशालः सर्वशाशास्त्राविशालः स जयति घृतमालः पुंडुकोङ्गमालि
नः लः १ पौराणिकोऽर्थयं स्वमतानुसारी प्रौढं पुराणं पठति प्रकामं शृणोति मत्कः प्रणिधानपूर्वं ग्रन्थार्थ
ति तात्पर्यविमृष्टचेताः २ जीवात्मनोरैक्यमते विहाय भेदं तयोः स्थापयति स्मयुक्त्या श्रुतिस्मृतितत्त्व
हृत्प्रमाणं कृत्वानुमानेव कुधातनोति ३ जीवोऽयं ब्रह्मणो भिन्नः परिच्छिन्नो यतः सदा इत्यादि वहवो
हृया अनुमाने च हेतवः ४ ननु घटपटयोरैक्यं घटितत्वकं प्रमेयत्वात् अन्यथा नहि नहि तद्व
दस्मादत्ता प्रमेयमेव स्यात् ५ सा तत्त्वमसीति विद्वि विषये वाक्यतत्त्वं यं घतेतस्यार्थकं रुतेस्त्व द्वि
क्यमतविद्धि दर्पयित्वा मति तत्त्वार्थं द्वयमिव भेदक इह त्वंत त्र भेद्यायतः षष्ठी लोपमितात्व
मेव नहि तद्वाक्यार्थपता दृष्टः ६ सर्वज्ञः सर्वदर्शी त्रिभुवनमखिलं हंतयस्य दृष्टं तत्सर्वं शास्ति
रक्षालयमपि कुरुते भूषि विभंजेनसद्यः अज्ञः सोपि द्वौ दुःखानां मसिसमगर्वसर्वत्वो कौके कसा
द्दीनानात्वं तेसम एकोजदुमलिनतरस्त्वं हि नैवंविधः सः ७ ब्रह्माहमस्मीतिपदस्थिवाक्यं त्रेयात्व

१

याथार्थ्यमेव तत्र दृष्टान्तवाक्यं कथमन्यथा चेत् षष्ठी लुवन्हेरिव विस्फुलिंगा ८ अग्निमान
वकं वदंति कवयः पूर्णं दुर्विवं मुखं नीलेन्दीवरमीहालं कुचतटे मेरुः करं पल्लवं अपाहार्यत्रमतो भ
वेत्पुनरियं भेदप्रभेदा मतिः कर्तव्या मतिरीदृशी खलु तथा ब्रह्माहमस्मि श्रुतेः ९ यथा समुद्रेव
हवस्तरंगास्तथा वयं ब्रह्मणि भूरि जीवाः भवेत्तरंगो न कदाचिदब्धिस्त्वं ब्रह्म कस्माद्भवितासि जीव १० ज्ञा
नेच्छा ज्ञानमेव द्वयमपि विदितं सर्वप्राणिमात्रान्तरालेधर्माधर्मौ च विद्या तदनुत अविद्यादितरा पृथक्त्वग्राविभा
ति एवं सर्वत्र युग्मं भवति खलु तथा ब्रह्मजीवौ प्रसिद्धौ कस्मादैक्यं तयोः स्यादकपट मनसा हंत संतो वदंतु ११
तस्य श्रीपरमेश्वरस्य निखिलाधारस्य मायाविनो जीवत्वं प्रतिविंबएष भगवान्विंबः स्वयं राजते एकः खे
खलु चेद्भावद्भुविपस्तोयादिके दृश्यते तद्विवप्रतिविंवयोरिव भिदा जीवत्वया ब्रह्मणः १२ अप्रमेयम
वितर्क्यमनीहं ब्रह्म तत्कथितमागमवाक्यैः गोचरोसि च सोमनसस्त्वं ब्रह्मणस्तव कथं भवितैक्यं १३
मायावादमतांधकारमखिलप्रज्ञोसि यस्मादहं ब्रह्मास्मीति विचोमुह्य इवंवदसि रे जीवत्वमुन्मत्तवत् ऐश्व
र्यं तव कुत्र कुत्र च विभुता सर्वज्ञता कुत्र चेत्तन्मेरोरिव सर्षपेण हि भिदा जीवत्वया ब्रह्मणः १४ परिच्छिन्नो जी

वस्तुमस्मि सखल्लु व्यापकतमस्त्वमेकत्रस्थाता भवसि सहि सर्वत्र सततं सुखी दुःखी त्वं रे क्षणिकसस्सुखी।
सर्वस्मिन्ये कथं सोहं वा कां वदसि वितत्त्वज्ञानं कुरुष्व १५ काचः काचो मणिरपि मणिः शुक्तिरेवास्ति शुक्ती
सुवर्णं सुवर्णं न भवति कदाचित्तयोर्ज्ञानमेषां अन्योन्यं तु संहरति यदिदं ज्ञानमन्यत्र तत्तु भ्रान्त्या जीव प्रवद
ति तथा तत्त्वमस्यादिवाक्ये १६ तत्पदार्थः प्रकटपरमानंदपूर्णामृतात्मा त्वंपदार्थो भवमयमरव्य
यचित्तोति दुःखी तस्मादैक्यं न भवति तयोर्भिन्नयोर्वस्तुगत्या भेदात्सेव्यः सखल्लु जगतां त्वं हि रौसस्तदीयः दा
१७ शब्दैर्वैलक्षण्यवक्तृव्यापारो नाभिधा भवेत् शक्तिर्नास्ति यतस्तेषां लक्षणैतन्न कल्पते १८ एवं
चेल्लक्षणा कस्माच्छक्यसंबंधजा यतः संबंधस्तत्र केन स्यादसंगाद्वैतवस्तुनि १९ मुख्यार्थबाधे
खलु तेन योगात्प्रयोजनात्स्याद्यदि रूढितो वा वृत्त्यायया न्योन्य न लक्षयेते र्थे सा लक्षणा स्यात्रितयं च
हेतुः २० अभिधा नास्ति च कस्माल्लक्षणा तत्र जायते आद्यो वेक्कत्र बाधस्यात्सर्वाद्यन्यत्र लक्षणा २१
रू नांगीवै नाभिधायस्य लक्षणा तस्य नो भवेत् नास्तिग्रामो कुतः सीमा न पुत्रो गनकं विना २२ कुंताः खु
द्गाधनुर्वाणप्रविशंत्यत्र लक्षणा खसिद्धये पराद्धेपाय त्रोगरति चेतने २३ गंगायां घोषकुत्यत्र पयार्थ

स्वसमर्पणं घोषाधिकरणं यस्मात्तत्र गंगाजलस्त्रूपिणी २४ तादृग्यमायुर्घेतमत्रजातं यदा पुरैवेदम
भेदबुद्धिः वाक्यार्थबोधो भवितीय चारोदैक्यं तु नो वास्तवमेव जातं २५ अद्वैतं संस्थापितं यल्लक्षणा
समुपाश्रिता शब्दकोलक्ष्यस्य संबंधस्तत्र चिन्त्यमागतं २६ नाभिधासमवायो वा हेत्वभावाच्च लक्ष
णा मायावादिमते ब्रह्म बोध्यते केन हेतुना २७ तेहं तन्मुख्ययावृत्त्या जगत्कर्तेति कथ्यते सकर्तृक
त्वमेतेषामनुमानाच्च सिद्ध्यति २८ वेदाः प्रमाणं स्मृतयः प्रमेयमस्ति खलु तत्र तत्र वेदैश्च सर्वैरहमेव प्रमाणं माणं
ति वेद्यो विदस्ततस्तद्विषयीकरोति २९ सत्येत्वसत्यपि ज्ञानमर्थे शब्दः करोतिहि किमुत ब्रह्मणीणि नेसच
राचरकर्तरि ३० वाचो निवृत्तिर्मनसा सहेति तस्याप्यमर्थः क्रियते शृणुष्व हृदा समंतद्विषयीकरोतितिता
निरन्तता न च ग्राह्यभावात् ३१ ओंको चरं मनो वा चामितिशब्दात्स्वतीयते शब्दस्येक्तलो बाध्येन च प्रश्नः स
खल्विति ३२ शब्दब्रह्मणि निष्णातः परं ब्रह्माधिगच्छति इत्यादि मुनिवाक्यं तु प्रोतप्रल्पितं नहि ३३ स८
चिदानंदशब्दानां संकेतो ब्रह्मणि ध्रुवं यथा घटपटादीनां तत्तदर्थे च लोकने ३४ प्रयोज्यप्रेरकौ क्लिं८
रि भ्रांसंकेतग्रहर्ताः आपातोद्धारतः प्राप्नुत्य न्त्रो वालको भवेत् ३५ श्रवणाद्गुरुवाक्यानां पूर्वाभ्या

२

सात्कुनः पुनः ब्रह्मादिपदसंकेतः शिष्यंसोऽत्यपद्यते ध्रुवं ३६ इयंसकर्तृकानूनं क्षितिमविलमर्हति कार्य
त्वतत्रहेतुः स्यात् घटादौ दृष्टपतेयथा ३७ कर्तृत्वसिद्धौ परमेश्वरस्य शरीरसिद्धिः स्वत एव जाता घटा २
दिकार्येष्वपि दृष्टपतेसमकर्ता शरीरी खलु नाशरीरी ३८ यद्यस्तिदेहः परमेश्वरस्यतदास्मदादिप्रति
मोहिसस्यात् व्यापारवत्वेसतिकर्तृकत्वं किंचिद्विशेषं नवलोकयामि ३९ तत्कथ्यते भावतोऽप्रहृ
ष्टतरंयत्कुदालदात्रहलपाणिभृतांजनानां एतेषु दृष्टं विविधं श्रमभारखिन्नाश्रुभंगमात्रविषयेसक
रोतिसर्वं ४० अकर्तृमन्यथाकर्तुंप्रभवतिकर्तुंप्रभुः अतस्तपोविजानीयादंतरंमहदंतरं ४१ यद्यस्तिभो
गायतनंशरीरंलोकेप्रसिद्धं तदपिप्रकामं लक्ष्मीपतित्वाद्भगवच्छरीरेन्यूनंनकिंचित्घटतेसमग्रं ४२
यद्यच्छरीरंतदनु [illegible] ष्ययुक्तमेतादृशीव्याप्तिरुरीकृताचेत् तदास्मदादाप्रवलैरदृष्टैः संप्रेरितोयंखलु
सर्वकर्ता ४३ यद्यच्छरीरंतदनित्यमेव व्याप्तिस्ततोपीश्वरनित्यदेहः सर्वत्र दृष्टा खलुभूरनित्यानित्याय
थासापरमाणुरूपा ४४ नादृष्टमेकस्यजनस्यकस्मादन्यत्रलग्नंभवतीतिवाच्यं यस्मात्क्रतुग्राहशुभाशु
भाभ्यामितित्वसवानूखलुचक्रपाणिः ४५ श्रुतंपुराणेजगदीश्वरस्यनाम्येवजातं सर्वमिदंवस्त्र्व शरीरमस्ति

२

द्विस्तात [illegible] एवजातानाभिकथं हंत विनाशरीरं ४६ सर्वेंद्रियास्वाद्यमतिप्रसन्नंशरीरमीशस्यहिसत्कृणं
वेदेश्वसर्वैरधिगम्यमानंतत्पादशौचोदकमेवगंगा ४७ अधर्मवृद्धिः खलु धर्महासोयदायदाकालव
प्रादुपैति तदातदासाधुजनस्यरक्षामसाधुनाशंभगवान्करोति ४८ अवतारावतारित्वादीशोहिद्वि
विधः स्मृतः भक्तास्मत्कविभेदेन जीवोपिभवतिद्विधा ४९ तत्रैवकेचित्परमेश्वरस्यवदंतिजीवंप्रतिबिंब
मेव मतंत्विदंसांघटतेनसम्यक्पतोव्यवस्थापयितुंनशक्यं ५० तथाकस्मात्प्रतिबिंबमासीत्तस्यापरिच्छि दि
न्नतिरंजनस्य जडडस्यकस्मान्निर्गमोक्तधर्माधर्मोचततत्सुखदुःखभोगं ५१ प्रतिबिंबंभवेन्नूनंपरिच्छिन्न
स्यवस्तुनः अपरिच्छिन्नतायस्यतस्यतद्भविताकथं ५२ रामानुजः शिष्यगणाग्रगण्योनिनिंद बिंबप्रतिबिं
बवादं शिष्यैर्गृहीतंनयतोमतंतत्तस्माद्भवेद्वासुतरंनन्नूनं ५३ तयोरनादिर्भेदोस्ति द्वौसुपर्णाविति श्रुतेः
सखायाविति निर्दिष्टादैक्यंतुघटतेकथं ५४ ब्रह्मैवाहंनसंसारीवहन्नेवार्पितंरक्षणात् शोकादि भ
विनिवृत्तिः स्यात्फलंनैकंकदाचन ५५ अहमेवखलु ब्रह्म ब्रह्मणस्त्वात्मनीक्षणात् परिदृष्टविनिवृ
त्तिः स्यात्फलंनैकंकदाचन ५६ एकाग्रबुद्ध्यापरिशीलनेन ब्रह्मैव [illegible] सम्पादितिनैववाच्यं किंचि

दुणस्यैवभवेत्स्वप्रवेशोयत्कीटभृंगादिषुदृष्टमित्ये ५७ भक्तानांसदाब्राह्मणपूजनेनशुद्धोपिनब्राह्मण
तामुपैति किंचिद्दुणस्यैवभवेत्स्वप्रवेशोनब्राह्मणःस्यात्खलुशुद्रजातिः ५८ श्रीसूत्रकारेणकृतो
हिभेदोयत्कर्मकर्तृव्यपदेशउक्तः व्याख्याकृताभाष्यकृतातथैवगुहांप्रविष्टावितिभेदवाक्यैः ५९ स्म
तेश्चहेतोरपिभिन्नआत्मानैसर्गिकःसिद्धइतिभेदएव नचेत्कथंसैकस्वभावःकांठाक्तिरेयाखलुभा व
ष्यकर्त्तुः ६० अहंसुखीक्वापिभवामिदुःखीसुखस्वरूपसततंसआत्मा एवंहिभेदःकथमेकमेवतत्
योर्द्वयोर्भिन्नपदार्थयोःस्यात् ६१ नित्यस्वयंज्योतिरनावृतोसावतीवशुद्धोज्ञगदेकसाक्षी जीवस्तुनैवंवि
धएवतस्मादभेदवद्धोपरिवज्रपातः ६२ जीवात्मनोर्यप्रवदंत्यभेदंतेषांमतेद्वंद्वसमासबाधः उदाहृतं
वागर्थवदादिरूपंद्वंद्वोहिभेदेनकदाप्यभेदे ६३ अभेदजायेतनहिसमासःकर्मधारयः सामानाधि
करणेननीलोत्पलमुदाहृतं ६४ अन्नंब्रह्मेतिवाक्यानियथातिष्ठंतिभूरिशः तथाब्रह्माहमस्मीति
विज्ञेयोपासनापरा ६५ अभेदोवास्तवोनैवश्रूयतेयदिकुत्रचित् ज्ञेयंतदखिलंवाक्यंतद्देवोपासना
परा ६६ भेदेयथाभेदेपिबहूनिसंतिवाक्यानिनूनंनिगमेपुराणे मात्सर्यमुत्सार्यविचार्यतथ्यंपश्यस्वकी

यंप्रवदंतुधीराः ६७ भ्रांतप्रतारितमवेनतुजीवरेत्वंब्रह्माहमस्मिवचनंकुरुदूरमारात् तत्त्वंकथंभवतिदे
वहतप्रकामंसंसारदुस्तरमहार्णवमध्यमग्नः ६८ लक्ष्मीकांतःप्रकटपरमानंदसंपूर्णामृताब्धिःसेव्यासुद्रुम
त्यतिविबुधैर्यस्यपादांबुजंगाः सोसौपूर्वंसृजतिनिखिलंभूविभंगेनसद्यःसोहंकस्मादुदसिबुतरेतुजीवरंकोनरात्ता
दूर्ण येनव्याप्तमखंडमंडलमिदंब्रह्मांडमादिक्रमेरेभेदमतेत्वयाकथमहोसोहंवचःकथ्यते पश्यत्वंनिजंवै
भवंस्वहृदयेकृत्वामतिंनिश्चलांमूढःकिमसौकोटरेषुविभूतिप्रदोहंमदिगदितिनो ७० कस्यत्वंकुतआगतः
कथमरेसंसारबंधक्रमस्तत्त्वंतत्परिचिंतयस्वहृदयेभ्रांतस्वमार्गंत्यज सोहंमावदसेव्यसेवकतयानित्यंभजश्रीहरिं
तेनस्यान्नवसउतिर्ध्रुवमधःपातोभवेदन्यथा ७१ नानायोनिषुगर्भवासविषयेदुःखंमहत्प्राप्यतेरे स्वर्गेवानरके
पुनःपुनरहोजीवत्वयाभ्राम्यते सोहंज्ञानमिदंसमस्तवभजत्वंपादपद्मंहरेस्तस्याहंकिलसेवकःसभगवांस्त्रैलोक्य
नाथोयतः ७२ अद्वैतारव्यमतंविहायकुटिलद्वैतप्रवृत्तोभवस्वांतेसंप्रतिविघ्नतेयदिहरौवेकांतभक्तिस्तव वाक्यं
नारदयंचरात्रविषयेष्वन्यत्रसर्वत्रचज्ञात्वावैष्णवतंत्रसरूक्रमखिलंनिर्णीयतांयत्नतः ७३ पूर्णत्वाज्ञालुमहानभेद
मनयोर्जीवात्मनोर्दुर्जनामायावादद्रुग्यहग्रसितधीस्तत्रैवहेतुर्महान् पित्रादिकरवतांतथैवरसनारव्यंउस्थितं

माधुरीपूर्णखस्यांकिलैकाचकामलवतीनेत्रेयथास्युस्ततो १४ यस्यैवं चैतन्यत्वेन जीव जातोसि चैतन्यवक्तावेर एव:
माद्वहिंसोहं पाठकः स्तुत प्राद्न्यः यदेवास्त्रितिहंतमर्त्तुः १५ न्यस्तःश्रीपरमेश्वरेणकृपया चैतन्यत्वेप्रास्त्वयित्वंतस्मा
त्परमेश्वरः स्वयमहोनायातिवक्तुं पाठ लब्ध्वाकथ्वीन दुर्जनः खलु यथाहस्त्यश्वपादातकं [illegible] भूपाद्ध्वतदीय
राज्यपदवींचक्रेगृहीत्वं मनः १६ मायायस्यवपुर्गता लावल्नवती त्रैलोक्यसंमोहिनी विद्युत्पयः प्रभूरीश्वरःसमग
वानानंदसच्चित्घनः यस्तस्या वपुमागतः खलु न सिप्रोतोपृकल्पः सदाज्ञातव्यः सहि जीवतुल्यमनयोरस्त्येवंभे
दो महान् १७ ज्ञात्वासांख्यकणादगौतममतं पातंजलीयंमतं मीमांसामतं भट्टभास्करमतं षट्दर्शनाम्यंतरे
सिद्धांतं कथयंतु हे तमसुधियोजीवात्मनोवस्तुतः किंभेदोस्ति किमैकताकिमथवाभेदप्यभेदस्तयोः १८ पूर्ण
त्रैयुयं चमुमयाखलु तत्रतत्र जीवात्मनोरतितराश्रुतएवंभेदः वेदांतशास्त्रेकिमिदंश्रुणोमिभेदंततोन्यदुभ्म
येविचित्रं १९ स्वातंत्र्ययोगाद्भवति स्वतंत्रो विश्वस्य कर्त्ता जगदीश्वरो यः जीवः पराधीनतया प्रसिद्धः कस्मात्तयो
रैक्यमहवदंति २० नानारसामधून्निमित्रतयातस्त्तोसंगुणांतित्रिदोषहरणं कथमन्यथास्यात जीवात्मयो
योगाद्भवतीति [illegible] स्तपाभगवति प्रलये विलीनानैकतां गताः खलुयतः पृथगेव सेषो २१ नदीसमुद्रयोर्भेद

समुद्राद्लवणोदयोः तथा जीवेश्वरौ भिन्नौ विलक्षणगुणान्वितौ २२ नद्यः समुद्रे मिलिताः समंतान्नैकतां गता भिन्ना
तयानभांतिः क्षीराद्समुद्रोदकयोर्विभेदो दास्ति तयो वास्तवएव भेदः २३ दुग्धेतोयं मिलितमयेस्नैव यप्रयंति भेदं हंस
स्तावत्स्वपदि कुरुतेक्षीरनीरस्य भेदं एवं जीवात्मयमधिपरब्रह्मणो भिन्नविलीनामत्ता भेदं चिदध्यति गुरोर्वाक्यासाघ
सद्यः २४ दुग्धं दुग्धे जलमपि जले मिश्रितं सर्वथा तन्नैकीभूतं निपतममुभयोर्मानमस्त्येवयस्मात् एवं जीवाः परमपुरु
षध्यानयोगाद्विलीना नैकंप्राप्ताविमलमतयः संतएवं वदंति २५ केचिद्वादवत्ताः कुतर्क जलधौमग्नाः कुमार्गरता मि
थ्याजल्पनकल्पनापूतयुता भ्रांताजगद्भ्रामकाः ब्रह्मैवाहमिहं चराचरमपि ब्रह्मैव दृश्याखिलं प्राहुः यत्तदसन्मनोर
थउति व्याख्यातमत्रस्फुटं २६ सकलमिदमहं च ब्रह्मभूतं यदिस्यामहखलु तदा स्याद्वयोरैक्यमेव तव घनसुत
दासा मामकीनास्तदास्युर्मम च तव कथं वा युनावयोरस्ति भेदः २७ विधिर्निषेधश्च तदाकथं स्यादैक्यं यतो नास्ति च वा
णि भेदः निर्णीतमद्वैतमतं त्वया चेद्वैष्णवस्तदा को विहितोपराधः २८ श्रूतेंद्रियांतःकरणात्मभावानाज्जीवाभिधानाद
पिभिन्ना त्मा इतीरितो भागवते तते यस्कंधे पुरस्तात्कपिलेन मातुः २९ ये ध्यायंति गुरूपदिष्टपदवी मालंब्य
शून्यात्मये शून्यांतःकरणे न शून्यमखिलं शून्यं च ततद्दैवतं किंवा चांयवकुतत्र शून्यविषये नो वाक्त वृत्तिर्यतस्तेषां श्रू

न्यधियां भवेत्फलमपि प्रायेण शून्यं खलु ९० शून्यवादस्य निंदायां भारते व्यासभाषिते तेषां तमःशरीराणां तमएव परा
रायणं ९१ कपिलेन यदुद्दिष्टं शून्यं रम्यभूमीपुरं पुरः तदेव भारते पश्चाद्व्यासेन समुदाहृतं ९२ नैर्गुण्यवादो गुणसागरे
पि तेषां महोग्रदुरितप्रवाहः सूत्रस्य भाष्यं पृथगेव कृत्वा प्रतारयंति स्वमतप्रपन्नान् ९३ ऐश्वर्यकर्तृत्वमुखा समग्रानि
त्या गुणास्ते परमेश्वरस्य अतो गुणी निर्गुण एव कर्मान्नैर्गुण्यवादस्तु विवाद एव ९४ ज्ञानेच्छाकृतिमान्यस्स भगवान्नि
र्द्धर्मकत्वं कुतो वेदैर्वा प्रतिपाद्यते कथमहो निर्द्धर्मकश्चित्तदा नैर्गुण्यं गुणसागरे निगदितं श्रीकंठपूर्वैस्ततः क तु
रतो विचार्य भवता निर्णीयतां यद्भवेत् ९५ प्रतीयते क्वापि न वेदलोके निर्द्धर्मकं वस्तु खपुष्पतुल्यं प्रतीतिरास्ते यदि
तस्य वेदाद्वेदाः प्रमाणं खलु नो तदा स्यात् ९६ प्रस्तरो यजमानो वै यथा त्र यज्ञसाधने धर्मबाधे तथात्रापि नि
र्द्धर्मस्तु प्रतीयते ९७ न धर्मधर्मिभावो ... स्तु कुत्रापि भवता हतः बाधे कल्पितधर्मस्य बाधः सर्वत्र जायते ९८ नि
र्धर्मवस्तुनो बाधेनासत्यादेरनुकूलता सत्यधर्म ... सत्यादेः प्रातिकूल्यमागतं ९९ किंच कुत्रापि धर्मित्वसिद्धे
सिध्यति कल्पना शुक्तौ रजतमित्यत्र प्रसिद्धं रजतं भवेत् १०० अप्राप्तापादानकं विश्वमविद्याकल्पितं भवेत् केचि
द्विवर्तमिच्छंति तन्न हृद्यतरं मम १ मिथ्याभूतमिदं विश्वमिति वक्तुं न शक्यते नित्यक्रीडाप्रवृत्तस्य क्रीडाभाण्डं यतो

हरेः २ न स्वप्नतुल्यो भवति प्रपंचः स्वप्नेस्ति निद्रारव्यं भूरिदोषः भुक्तं च पानं न हि तत्र तत्र ... जाग्रद्दशायां कुरुते
च तृप्तिं ३ यद्येवमिथ्यापरिदृश्यमानमर्थक्रियाकारितद्वा कथं स्यात् घटेन तोयाहरणं तु जातं मिथ्या न तत्रा
श्वरमे वनूनं ४ मिथ्याभूतं यदिदम खिलं सर्वमेतद्विरुद्धं प्रायश्चित्तप्रभृतिकथितं धर्मपूर्णादिकिमर्थं
एते चौराः किमिति धरणीनायकेनापि दंड्या मायावादी स्वयमपि यथामिदं वक्ति सर्वं तु मिथ्या ५ स्त्रग्भोगिभोगाय म एव वक्तृ
त्वया प्रपंचः खलु शक्यते नो विभ्रमदृष्ट्या तनुनात्र बाधः प्रवाहनित्यः सततं विभाति ६ अयं प्रपंचः खलु सत्यभूतो मि
थ्या न च श्रीपतिसंग्रहेण शुद्धत्वमेतस्य निवेदनेन स्वर्णं यथा राजनिधानजातं ७ वैराग्यभोगावपि भक्तिमध्ये स्थिता
वुदासीनतया खलु द्वौ महाप्रसादग्रहणं तु नित्यं भोगः कदाचिद्व्रहिभक्तिरेव ८ अत्यंततामित्तिविशेषेन भोगी तु विषयी
भवेत् विरक्तस्तदभावेन स्यादेवं परमार्थता ९ सत्संगेन पुनः पुनर्भगवतो लीलाकथाकर्णनात् प्रोद्भूते प्रेमविशुद्धभ
क्तिलहरी चेतःसरस्याम भूत् ... द्वैतेतु मतं विहाय सहसा दृष्टे प्रवृत्ताव यं लक्ष्मीकांतपदारविंदयुगले स्थिरं भजामो वयं १० विंद
अस्मिल्लोकविषये व्यवहारे राजकीयपुरुषः खलु राजा ब्रह्मजीवविषयेपि तथैव श्रूयते विविधमागमवाक्यं ११
यस्मिन्नुत्पत्तिमायाति ... संहितं च द्रस्यादि सर्वं यस्मिन्नाप्नोति तमा ... चलं ... कालेन यस्मिन् वेदे ब्रह्मा ८

पिवतुं प्रभवति न कदाचिंगुणातीतमाप्नुं सोहं वा कं नु कस्मादुपदिशसि गुरो मंदभाग्याय मह्यं ११ सूक्ष्मस्थूलसमस्त
मंत्रसहितं ब्रह्मांडभांडादिकं पंचकोट्टं वरमध्यमग्रमशृंक श्रेणी वयं यस्मिन्नमूत यस्मिन्नाप्रलयं च तिष्ठति लयं प्राप्नो
ति यस्मिन्त्रहो सोहं वा कस्मिदं मदीयवदनादायाति कस्मादुरो १३ यस्य श्रीपरमेश्वरस्य कृपया मूकोपि वाचा
लतां यं गुरुः पर्वतलंघने किल महासामर्थ्यमेति तं त जन्मांधोप्यरविंदसुंदरदृष्टांतं किमन्यत्परं वेदने
दकिंप्रोपरमिंदुवदनं तं मन्ये चिंतामणिं १४ कालेनानंतः प्रशस्तो वा विष्णुभक्तिकुले महति सद्गुणग्राहकः कश्चित्क
दाचिद्भविता भुवि १५ श्रीनारायणस्य द्वैवर्ण्यसविधेतद्भक्तिशुश्रूषाविधं सांगोपांगमधीत्य तत्कृपया ज्ञात्वा रहस्य भ
ब्रजं मत्वा धारतया यथामति शतश्लोकी निबद्धा मया ज्ञाववब्रह्मविभेदतत्वविषये सद्भाक्त मुक्तावली १६ वय
मिह यदि दुष्टं प्रोक्तवंतः प्रमादात्तदखिलमपि बुध्वा प्रोद्घयंतु प्रवीणाः सकलतिरवंदाकै चिह्नश्रुतो हंतपादः कःतु
क्वचिदपि वतवक्ता वक्ति मोहाद्विरूपं १७ गुणगणगुंफित काव्ये मृगयति दोषं खलो न जानं गुणं मणिमयमंद
रप दिरमधोपप्रीतिहि पिपीलिकाछिद्रं १८ ये मत्सराहृतधियो न नुते तु दोषं पप्पूर्ण तु नाम गुणं न तु गुणं गुणज्ञाः श्राः
लोकयंति किल ये च गुणेन दोषं ते साधवः परममीषु रितो भवंति १९ पूर्णानंदकवेः कृतिर्भगवतो जीवस्य भेदा
प

भि ताना त्वात्तत्वविवेकवाक्कुसुमगा श्री विष्णुभक्तैर्मता मा ध्वी मुग्धपदप्रबंधमधुरा तत्पाठनतां श्रायतां भोभोः भा
८ वंतो भ्रमाम मनसि चेद्भक्तिर्भवेद्दृढास्थिता २० नानालंकारयुक्ता मृदमधुरपदन्यासंवर्द्धितश्रीपामुष्प्रख्या वाकत्प्र
करसुललिता चारुसर्वाद्युज्वलांगी विज्ञानानंदकमूमिगुणगणसुभगा दोषलेपेन हीना भक्ता नां कंठदेशे
निवसतु सततं तत्वमुक्तावलीयं २१ इति श्रीगौडपूर्णानंदकविचक्रवर्ती विरचिता तत्वमुक्तावली मायावादशतदूषणी समाप्ता ।।।।